

Студент 4 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Анотація. Висвітлено сутність поняття собівартості, джерела інформації, методики та етапи її аналізу. Обґрунтовано роль у прийнятті управлінських рішень етапів аналізу собівартості. Розглянуто оцінку собівартості одиниці продукції: оцінку структури витрат, аналіз собівартості за статтями калькуляції та елементами; визначення резервів зниження витрат на виробництво продукції.

Аннотация. Раскрыта сущность понятия себестоимости, источники информации, методы и этапы её анализа. Обсуждена роль в принятии управленческих решений этапов анализа себестоимости. Рассмотрена оценка себестоимости единицы продукции: оценка структуры расходов, анализ себестоимости по статьям калькуляции и по элементам; определение резервов уменьшения расходов на производство продукции.

Annotation. The essence of concepts of cost, sources of information, methods and stages of its analysis are disclosed. Role in making of managerial decision of cost analysis stages are justified. Evaluation of unit cost: assessing the cost structure, cost analysis according to calculation and elements, definition of reserves to reduce the cost of production are considered.

Ключові слова: собівартість, продукція, витрати, виробництво, елемент, стаття, аналіз, резерви, динаміка, показник, період, одиниця, прибуток, виробник.

Однією з найважливіших передумов створення ефективно функціонуючих сільськогосподарських підприємств є досконале управління витратами. Основною метою діяльності будь-якого підприємства в ринкових умовах господарювання є отримання максимального прибутку. На суму прибутку, крім рівня цін, можна впливати шляхом зміни структури витрат на виробництво продукції та її обсягу.

Важливою умовою підвищення ефективності господарської діяльності сільськогосподарського підприємства та його підрозділів є зниження собівартості виробництва продукції.

Аналіз літературних джерел з питань методики аналізу і обліку витрат та калькулювання собівартості продукції в сільському господарстві свідчить про те, що вивченням даної проблеми займалося широке коло науковців, а саме: Бутинець Ф. Ф., Саблук П. Т., Цал-Цалко Ю. С., Сук Л. К., Радостовець В. К., Гринман Г. І., Линник В. Г., Михалкевич А. П., В. Ластовецький, Глущкевич Н. В., Чернецька О. В., Андрійчук В. Г., Макаренко П. М. та інші вчені.

Актуальність даної теми полягає в тому, що сьогодні на сільське господарство впливають різноманітні негативні чинники, також існує проблема ціноутворення на ринках сільськогосподарської продукції. Продукція українських виробників не може конкурувати з більш дешевою імпортною, тому сьогодні сільськогосподарські виробники повинні знижувати собівартість продукції для її конкурентоздатності на ринку.

Метою дослідження є уточнення поняття собівартості сільськогосподарської продукції, розгляд методики її аналізу і визначення резервів зниження.

Собівартість продукції – це виражені в грошовій формі матеріально-технічні, трудові та інші витрати у зв'язку з підготовкою, організацією, виробництвом та реалізацією продукції.

Показник собівартості дає можливість глибоко аналізувати економічний стан підприємства і виявляти резерви підвищення ефективності виробництва. За інших однакових умов підприємство тим більше одержуватиме прибутку на одиницю продукції, чим нижча її собівартість і навпаки. Зі зниженням собівартості зростає цінова конкурентоспроможність продукції, а отже, і зміцнюються позиції підприємства на товарному ринку [1].

Управління собівартістю та витратами дає можливість приймати правильні рішення про доцільність виробництва окремих видів продукції, визначення цін на вироби, необхідність проведення організаційно-технічних заходів.

У сільському господарстві України більшість підприємств при обчисленні продукції не враховують усі реальні витрати на її виробництво, а саме витрати на оплату праці всіх робітників, використання матеріальних запасів у повному обсязі та інші витрати, пов'язані з кліматичними умовами. Тому метою обчислення та аналізу собівартості продукції на сільськогосподарському підприємстві є реальне висвітлення цього показника, а також встановлення цін на продукцію згідно з витрат на її виробництво, а не лише керуючись рівнем цін на державному рівні.

Виділяють різні види собівартості в залежності від мети та завдань.

Основними видами є виробнича та повна собівартість.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) відносяться: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати.

Повна собівартість складається з виробничої собівартості і операційних витрат, що не включаються у виробничу собівартість продукції: адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати [1].

До завдань аналізу собівартості сільськогосподарської продукції відносять:

вивчення собівартості за статтями та елементами витрат;

оцінка собівартості одиниці продукції;

визначення динаміки показників собівартості та факторів її зміни;

виявлення резервів зниження витрат на виробництво продукції.

Об'єктами аналізу є: собівартість продукції в цілому, собівартість на окремих вид продукції, елементи та статті витрат, резервів зниження витрат на виробництво продукції [2].

У процесі господарської діяльності аграрні підприємства несуть різні витрати. Проте не всі вони включаються у собівартість продукції. З метою забезпечення єдиних методологічних засад формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності прийнято Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", у якому зазначені питання знайшли своє відображення і врегулювання.

Для аналізу собівартості продукції використовують наступні джерела інформації, а саме статистичну звітність, форму № 1 "Баланс", форму № 1-ПВ "Звіт про працю", форму № 2 "Звіт про фінансові результати", форма № 3 "Звіт про рух грошових коштів", форму № 4 "Звіт про власний капітал", форму № 5-с "Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг)", дані бізнес-плану, планові і звітні калькуляції собівартості продукції, дані синтетичного і аналітичного обліку витрат.

Етапи аналізу собівартості продукції такі:

аналіз загальної суми собівартості сільськогосподарської продукції;

аналіз собівартості одиниці продукції;

аналіз витрат на одиницю продукції;

аналіз структури витрат на виробництво (аналіз витрат за статтями калькуляції, елементами).

Реальність визначення собівартості продукції залежить не лише від економічного обґрунтування методик обліку затрат і калькулювання, з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємства, а від правильності оприбуткування одержаної продукції.

Аналіз собівартості сільськогосподарської продукції доцільно розпочати з аналізу загальної суми витрат на виробництво продукції (їх рівень за декілька років, динаміка – абсолютний приріст, темпи зростання і приросту, абсолютне значення 1 % приросту). Зазвичай починають із вивчення динаміки загальної суми операційних витрат у цілому і за основними елементами.

Динаміку витрат аналізують, зіставляючи фактичні та планові витрати в абсолютній сумі і на одну гривню обсягу виробництва продукції за кожним видом витрат протягом кількох звітних періодів. Для перевірки обґрунтованості зміни динаміки витрат, залежно від зміни обсягу виробництва і визначення економії або перевитрати під впливом цього фактора, необхідно визначити частку умовно-постійних і умовно-змінних витрат. Для цього застосовують засоби: вищої і нижчої точок обсягу виробництва, графічний, найменших квадратів та інші, які базуються на вивченні статистичних даних про обсяг виробництва і витрати на нього [3].

На підприємствах планується та обліковується собівартість одиниці продукції основних видів. Дані про собівартість одиниці окремих видів продукції, вільні від впливу побічних структурних факторів, уможливають докладну оцінку факторів, що впливають на прямі витрати.

Науково обґрунтована система обчислення собівартості одиниці продукції, товарно-матеріальних цінностей, виконаних робіт, наданих послуг за елементами витрат становлять один з важливих елементів методу бухгалтерського обліку – калькулювання [4].

Важливим етапом аналізу витрат на виробництво є оцінка їх структури, що проводиться за такими напрямками:

1) аналіз витрат на виробництво за елементами витрат;

2) аналіз витрат за статтями калькуляції [5].

Групування затрат за елементами призначено для виявлення всіх затрат на виробництво за їх видами і відображає всі затрати підприємства, пов'язані з виготовленням продукції. У цьому групуванні збережений принцип однорідності витрат, незалежно від спрямування затрат, які не можуть бути розподілені на складові частини.

Аналіз затрат за елементами дозволяє вивчити вплив на рівень собівартості використання трудових ресурсів, основних фондів і оборотних засобів.

Для виявлення причин зміни рівня собівартості вивчають склад і структуру затрат на виробництво. З цієї метою визначають питому вагу кожного елемента в загальній сумі затрат на виробництво у %.

Це дозволяє намітити основні напрями аналізу затрат, знайти резерви зниження собівартості продукції за рахунок зниження її матеріально-, трудо-, енерго- та фондомісткості.

Витрати за статтями калькуляції – це витрати на окремі види виробів, а також витрати на основне й допоміжне виробництво.

Групування витрат за призначенням, тобто за статтями калькуляції, показує, де саме, на які цілі, у якому обсязі використано ресурси. Воно необхідне для визначення собівартості окремих виробів, встановлення центрів зосередження витрат і пошуку резервів їхнього скорочення.

Планування та облік витрат за калькуляційними статтями дають змогу встановити їх цільові напрями, зв'язок з технологічним процесом, а також підрахувати собівартість окремих видів одиниці продукції, узагальнити витрати за місцем виникнення (дільниця, бригада, цех), забезпечити контроль за місцем виникнення витрат та використанням ресурсів підприємства за призначенням [5].

Аналіз собівартості продукції спрямований на виявлення можливостей підвищення ефективності використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів у процесі виробництва, постачання і збуту продукції.

Вивчення собівартості продукції дозволяє дати більш правильну оцінку рівню показників прибутку і рентабельності, що був досягнутий на підприємствах.

Завершальним етапом аналізу собівартості є виявлення резервів подальшого поліпшення її показників. Резерви повинні бути узагальнені, взаємопов'язані, повинна бути визначена їхня загальна сума й основні напрями реалізації.

Виявлені резерви зниження собівартості продукції ділять на чотири групи:

а) згаяні можливості – непродуктивні витрати, безгосподарність, неритмічна робота, порушення технології та ін.;

б) прямі резерви зниження собівартості – відхилення собівартості за рахунок невиконання запланованих заходів, якими передбачалось доведення собівартості до рівня передового підприємства;

в) перспективні резерви – можливі резерви зниження собівартості до рівня передового підприємства (не передбачені планом);

г) стратегічні резерви за рахунок зміни технічного рівня виробництва, організації виробництва і праці, зміни видів продукції.

Таким чином, науковим результатом даного дослідження є уточнення теоретичних аспектів аналізу собівартості сільськогосподарської продукції, а перспективою подальших наукових досліджень є удосконалення методів забезпечення аналізу.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Тлущкевич Н. В. Облік витрат та калькулювання собівартості в сільському господарстві: теорія, методика, практика / Н. В. Тлущкевич // Економічний форум. – 2011. – № 1. – С. 11–21. 2. Економічний аналіз : навч. посібн. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с. 3. Ковальчук М. І. Економічний аналіз у сільському господарстві : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / М. І. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 282 с. 4. Сук Л. Калькуляція в бухгалтерському обліку / Л. К. Сук, П. Л. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2003. – №4. – С. 2–4. 5. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит"/ 2-е вид., доп. і перероб. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 640 с.